

مقطع تحصیلی: کاردانی □ کارشناسی □ رشته: معماری .ترم: بهمن سال تحصیلی: 1398-1399
نام درس: **نماد شناسی** نام و نام خانوادگی مدرس: سیادتی
آدرس email مدرس: تلفن همراه مدرس:

جزوه درس: مربوط به هفته : اول ■ دوم □ سوم □
text: دارد □ ندارد □ voice: دارد □ ندارد □
تلفن همراه مدیر گروه :

نماد شناسی

نشانه شناسی چیست؟

منظور از نماد چیست؟ و در برگیرنده چه چهارچوبی است؟

نشانه چیزی است که اشاره به چیزی غیر از خودش می‌کند. نشانه آن چیزی است که جانشین چیز دیگری می‌شود و برای آن معنی جدیدی درست میکند. نشانه‌ها همواره به امری غایب دلالت دارند.

چیزها در عالم دارای معنی ذاتی و ماهیتی نیستند. بلکه نسبت و رابطه میان چیزها است که از آنها معنی می‌سازد.

مثلاً ممکن است یک رنگ خاص در یک فرهنگ و جامعه معنی خاصی ایجاد کند و در جامعه دیگر معنی متفاوتی داشته باشد.

نمادها در جایی می‌توانند جایگزین حقایق باشند بخصوص در زمانی که تجربه عملی امکان پذیر نیست. نمادها ارزش و معنی جدید به یک شیء یا ابزار یا عمل میدهند، بدون اینکه ارزش واقعی آن را از بین ببرند. نشانه شناسی وجوه متنوعی دارد مانند زبان، اجتماعی تصویری، تاریخی و ... یا با تغییر کارکرد و تغییر نقش هر شیء (یا ابزار یا فعل) می‌توانیم معنی جدیدی به آن بدهیم. وقتی که آن شیء Object را به نشانه تبدیل می‌کنیم، آن را موضوع Subject می‌کنیم.

وقتی کاربرد جدیدی به چیزهایی می‌دهیم منبع نشانه‌های جدیدی کشف کرده‌ایم.

نشانه میتواند فیزیولوژیک، یعنی یا بدن و فیزیک انسان سرو کار داشته باشد. مانند نوع ایستادن، نشستن، استفاده از زبان مانند بدن. نشانه میتواند جنبه تکنولوژیک داشته باشد. یعنی جنس، ماده و نوع ساخت آن. مثلاً مثل صیقلی بودن سطح یک فلز، رنگ یک شیء، جنس یک پارچه.

نشانه میتواند مقطعی باشد و یا ادامه دار یعنی در زمان یا مکان خاصی به یک معنی در بیاید و از این مکان و زمان که در بیاید دیگر این معنی را ندهد. مثل روانشناسی رنگ‌ها یا یک چیزی که ادامه داشته باشد عمدتاً پدیده‌های طبیعی. مانند شب، روز، گرما، سرما و یا معماری.

نشانه میتواند بازنمودی باشد. یعنی تصویر دنیا را آنگونه که میخواهد نشان دهد. بصورت روایتی / مفهومی / تعاملی باشد. یعنی ما مسائل را چگونه می بینیم.

ترکیبی باشد یعنی در چهارچوب خاصی با نکات معینی در مکان خاصی قرار گیرد. نشانه ها می توانند گسسته یا پیوسته باشند یعنی که چیزها را بصورت تفکیکی و از هم جدا بازنمایی کنند. یعنی دو یا چند آتم را مجزا از یکدیگر ادامه کنند و معنی آن را از بین ببرند و معنی دیگری به آن بدهد. یا بر عکس آنها را ادغام کنند و در پیوستگی مفهوم جدیدی پیدا شود. مثلاً مواد اولیه غذا = غذا اتومبیل = اوراق

از گرایش های مهم نشانه شناسی، نشانه شناسی زبان و گفتار است که در آن از استعاره ها، کنایه ها و تشبیهات استفاده می کنیم. از طرف دیگر، با تکیه روی یک بخش خاص از یک جمله و یا کلمه آن را معنی دار می کنیم. نقل قول از وجوه دیگر نشانه شناسی کلامی است. به اینصورت که وقتی دو نفر با هم صحبت می کنند اول شخص به صورت دوم شخص و دوم شخص به صورت سوم شخص در می آید و در مکالمه ما اول شخص غائب است پس مکالمه ما دال بر چیزی دیگری جز این که هست، میکند. مثلاً شعر حافظ یا نقل از نویسنده....

یا در مکالمه، آهنگ، ریتم، بلندی، کوتاهی و غیره مورد نظر است (مثل سخنرانی یک فرد روحانی یا نمایش رادیویی) که مجموعه ای از همه این ها در رسانه های چند وجهی مثل تلویزیون، فیلم و غیره استفاده می شود.

نوع حرف زدن (همچنین لباس پوشیدن و بطور کلی Life Style) وابستگی به لایه اجتماعی خاصی را ایجاد میکند و کارکرد اجتماعی دارد. بطور مثال فارسی را با لهجه خارجی حرف زدن، یا جاهلی حرف زدن

به این خصوصیت نشانه ها فرا نقش می گوئیم Meta Function

سازه و ساختمان ها عموماً از ثبات و دیرپایی برخوردارند که در آنها استفاده مشخص نشانه شناسی مفهومی وجود دارد (بطور مثال برج میلاد که نگاهی همه جابین و مسلط دارد) برج میلاد

یک امر نشانه‌ای است یعنی مفهوم مضاعف پیدا کرده است. برج میلاد ساختار دوران سازندگی است (تکنوکراسی) در نتیجه وجه مهندسی در آن غالب است. نوعاً معماری و ساختمان‌ها در مقابل تغییرها مقاومت میکنند مانند کلاس‌های درس و مدرسه و دانشکده ولی عموماً نشانه‌ها در طول زمان تغییر میکنند و دال بر چیزی دیگری می‌شوند که مفهوم جدیدی به آن‌ها میدهد. مثل کراوات زدن که بعد از انقلاب برداشته شد. یا کراواتی که پزشکان می‌زنند. یا تغییر جامعه نشانه‌های جدیدی بوجود می‌آید و در تمام وجوه نشانه شناسی صادق و یا اصلاً کلمات جدیدی اختراع شده است. زبان نشانه‌ها و نمادها چیز جدیدی به ما می‌گوید در صورتی که کلمات، آن چیزی را که می‌دانستیم به ما می‌گوید.

در اوایل قرن بیستم بیشتر روی نشانه شناسی زبان و زبان شناسی تاکید می‌شد ولی در حال حاضر بخاطر وجود وسایل ارتباط جمعی چند رسانه‌ای مانند تلویزیون و دنیای مجازی، نشانه شناسی چند وجهی شده و تمام وجوه آن مورد بررسی قرار می‌گیرد که شامل نشانه‌های تصویری، اجتماعی، گفتاری و... می‌شود.

ما در این مبحث بطور عمده با نشانه شناسی نمادها و نشانه‌های تصویری و دیداری سروکار خواهیم داشت که در سطوح مختلف آن را بررسی می‌کنیم.

برداشت سطحی یا اولیه

سطح تحلیل

سطح تفسیر

نمادها چند ظرفیتی هستند یعنی معنای متعدد میتواند همزمان خود را نشان دهد. در نتیجه گاهی توضیح یک نماد مشکل می‌شود. اگر ما تنها یکی از دال‌ها و معانی آن را با نشان دادن آن به

نشانه تنها معنی اصلی و پایه‌ای داشته باشیم. باید شواهد، قراین، شرایط را در نظر داشته باشیم. نمادها ارزش جدیدی به چیزها می‌دهند بدون اینکه ارزش‌های واقعی آن را از بین ببرند. نمادها در واقع آن‌شئی عمل یا ابزار را باز میکنند. در جهان نمادها هیچ چیز بسته نیستی و هیچ شئی جدا از دیگری نیست همه چیزها در یک نظام یکپارچه و همساز قرار دارند.

نمادهای طبیعت

حیوانات

نقوش به جا مانده بر دیوار غارها، نقش برجسته‌ها و مجسمه‌ها و معابد و بناها، سنگ نوشته‌ها، لوح‌ها و بسیاری آثار ساخته دست انسان، نقش طبیعت در زندگی انسان را نشان میدهد. شرایط جغرافیایی در برداشت انسان از طبیعت مؤثر بوده است. مثلاً اگر جنگل پر از گیاهان و جانداران، جایگاه مناسبی برای پیدا کردن غذا بود، خطرات خاص خود را به همراه داشت و یا اگر آب و باران منافی برای او به همراه داشت موجب طوفان، طغیان و سیل بود. شاید انسان اولیه برای مهار طبیعت خدایان باد و آب و آتش را پرستش کرده باشد و در پی آن آیین‌ها و رسوم مختلف به ساختن معابد، مجسمه‌ها و بناهای مختلف پرداخته باشد. شرایط جغرافیایی زندگی انسان را تحت تأثیر قرار میدهد که در طول تاریخ بشر گذر از غارنشینی و گردآوری دانه‌ها و... را می‌بینیم. دیدگاه زندگی روستایی به عوامل و پیرامون خود با نگاه شهرنشین متفاوت است. نگاهی به اسطوره‌ها هر منطقه این را نشان میدهد. بجز نیازهای اولیه هر انسان، تفکرات و آمال مردم شهر نشین با زندگی غار نشینی و... متفاوت است. با وجود این موضوعات و علایق مشترکی در تمام اقوام و ملیت‌ها وجود دارد. مطالعات نشان میدهد که تنها شرایط آب و هوایی و بیولوژیکی در دیدگاه انسان مؤثر نیست بلکه میتوان گفت آنچه بیش از همه در سراسر تاریخ تأثیرگذار بوده آیین‌ها و اعتقادات او است.